

malarını tavsiye ettiği belirtilmiştir (Dârimî, "Muḳaddime", 28; İbn Mâce, "Muḳaddime", 3). Karaza'dan Amir b. Sa'd b. Ebû Vakkâs ile Şa'bî hadis rivayet etmiş olup efendi ile kölesi arasında yapılan mü-kâtebe anlaşmasının ilk örneklerinden birinin kölesi Süfyan'la yaptığı 70.000 dirhemlik anlaşma ile Karaza'ya ait bulunduğu belirtilmektedir. Karaza'nın iki oğlundan Amr, Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in yanında yer alarak hayatını kaybetmiş, diğer oğlu ise aynı olayda karşı safta Ömer b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın kumandasında savaşmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dârimî, "Muḳaddime", 28; Müslim, "Cenâ'iz", 28; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 154; İbn Mâce, "Muḳaddime", 3; Tirmizî, "Cenâ'iz", 23, 25; Nesâî, "Nikâh", 80; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 17; VIII, 369; Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, Beyrut 1987, s. 446, 535; İbn Kânî, *Mu'cemû's-şahâbe* (nşr. Hamdî Demirdâş Muhammed), Mekke 1418/1998, XII, 4403-4407; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 365; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, I, 185; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 265-268; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gabe*, IV, 399-400; a.mlf., *el-Kâmil*, III, 23-24, 260, 365, 403; Mizzi, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXIII, 563-566; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 231-232; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 369.

ASRİ ÇUBUKÇU

KARCIĞAR

Türk mûsikisinde bir makam.

Türk mûsikisinin on üç basit makamından biri olup beş-beş buçuk asırlık bir geçmişi olduğu tahmin edilmektedir. Dizisi, düğâh perdesi üzerinde bir uşşak dörtlüsüne nevâ perdesinde bir hicaz beşlisinin eklenmesinden meydana gelir:

Yerinde karcığar makamı dizisi

Yerinde uşşak dörtlüsü	Nevâda hicaz beşlisi	Muhayyerde uşşak dörtlüsü	Muhayyerde kürdî dörtlüsü	Nevâda hicaz beşlisi
------------------------	----------------------	---------------------------	---------------------------	----------------------

K S T S A₁₂ S T K S T

Nevâda uzzâl dizisi (genişleme)

Nevâda ortalama hicaz dizisi

Nota yazımında donanımına si için koma bemolü (segâh), mi için bakiye bemolü (hisar) ve fa için bakiye diyezi (evîç) yazılır; gerekli değişiklikler eser içerisinde gösterilir. Makamın yedeni rast, durağı düğâh, güçlüsü nevâ perdesi olup güçlü üzerinde hicaz beşlisiyle yarım karar yapılır. Karcığar makamında güçlü üzerinde

deki hicaz çeşnili yarım kararın sonucu olarak cârgâhta nikrizli, segâhta hüzzamlı asma kararlar yapılır. Ayrıca rast perdesine düşüldüğünde basit sûzinak makamına bir geçki yapılmış olur.

Bu makam, nevâ perdesindeki hicaz beşlisinin nevâda uzzâl dizisi halinde uzatılmasıyla genişlerse de nevâda ortalama hicaz dizisi oluşturmak suretiyle yapılan genişleme daha çok kullanılır. Bu genişleme sonucunda çıkıcı nağmelerde muhayyer perdesi üzerinde bir uşşak dörtlüsü, inici nağmelerde ise kürdî dörtlüsü meydana gelir. Bu durumda birincisinde tiz segâh, ikincisinde sünbüle perdeleri kullanılır. Bu makamda zorunlu olmakla beraber karar sırasında hisar ve evîç perdeleri atılıp yerine hüseyinî ve acem perdeleri alınarak bayatî dizisiyle karar vermek de mümkündür.

İnici - çıkıcı bir seyir takip eden makamın seyrine güçlü civarından başlanır. Dizinin iki tarafındaki çeşnilerde karışık gezinildikten sonra güçlü üzerinde hicaz çeşnili yarım karar yapılır. Yine bütün dizide karışık olarak ve gerekirse genişlemiş bölgede de gezinilip asma kararlar gösterildikten sonra genellikle ana diziyile, bazan da bayatî dizisiyle düğâh perdesinde tam karar yapılır.

Karcığar makamı, hareketli ve coşkun karakteriyle bu özellikleri taşıyan eserlerde tercih edilmiş olup bunun en açık örneği karcığar köçekçelerdir. Ayrıca şarkı formunda da çok kullanılan makam pastoral özelliği sebebiyle halk mûsikisinde çokça tercih edilmiştir. Hamâmîzâde İsmâil Dede'nin, "O mâhtâbî aceb gösterir mi bana felek" ve unutulmaya yüz tut-

muş olan bu makamı yeniden canlandırarak Dellâlîzâde İsmâil Efendi'nin, "Yıkıldı aşk ile âbâd gördüğün gönüm" mısraı ile başlayan zencir besteleri, yine Dellâlîzâde'nin, "Ne dâne vü ne dâm ü ne sayyâd gerektir" mısraı ile başlayan ağır semâisiyle, "Nihânî ol büt-i şîrin-sühanla söyleşiriz" mısraıyla başlayan yürük semâisi

bu makamın seçkin eserleri arasındadır. Ayrıca Enderûnî Ali Bey'in aksak usulünde, "Aldın dil-i nâşâdımı"; Hamâmîzâde İsmâil Dede'nin aynı usulde, "Girdi gönül aşk yoluna"; Leon Hancıyan'ın Türk aşkı usulünde, "Bilmem ki safâ neş'e bu ömrün neresinde"; Fehmi Tokay'ın curcuna usulünde, "O âhû bakışlara bir anda kandın gönül" mısraıyla başlayan şarkıları ve Yeniköylü Hasan Efendi'nin düyek usulünde, "Yine yaz ayları geldi" mısraı ile başlayan ilâhisiyle sofyan usulünde bes tekârî belli olmayan, "Bülbül niçin böyle feryâd edersen" mısraıyla başlayan ilâhi de karcığar makamının bilinen örneklerindedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kantemiroğlu, *İlmü'l-mûsiki*, I, 111; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1933-53, I, 124-127; IV, 223-224; Özkan, *TMNC*, s. 176-180; H. Sâdeddin Arel, *Türk Mûsikisi Nazariyatı Dersleri*, Ankara 1991, s. 56-57, 352-353.

İSMÂİL HAKKI ÖZKAN

KARDEŞ

Arapça'da erkek kardeşe ah, kız kardeşe uht denilir. Ayrıca aynı kaynaktan (ayn) gelmeleri veya diğer kardeşlere nisbetle daha asil ve önemli (ayn) olmaları bakımından ana baba bir kardeşler için benü'l-a'yân, aynı şeyin parçaları olmaları dolayısıyla da şakik, annelerinin birbirine kuma (alle) olması sebebiyle baba bir kardeşler için benü'l-allât, ayrı babalarından dolayı farklı şekil ve özelliklere sahip olmaları (ahyâf) sebebiyle de ana bir kardeşler için benü'l-ahyâf tabirleri kullanılır. Kardeşler arasındaki akrabalık bağı, İslâm hukukunun çeşitli alanlarında karşılıklı hak ve yükümlülüklerle ve bazı özel hükümlere konu teşkil eder. Süt kardeşliği de özellikle evlenme engelleri bakımından önem taşır (bk. RADÂ').

Kardeşlik ilişkisinin ağırlıklı şekilde söz konusu edildiği miras hukukunda kardeşler erkek veya kız yahut öz veya üvey oluşlarına göre farklı hükümlere tâbidir. Ana baba bir veya baba bir erkek kardeşler "asabe" sıfatıyla mirasçı olup ashâbü'l-ferâizden artakalanı paylaşırlar. Ancak asabe grubunda fûrû (oğul, oğlun oğlu ...) veya usul (baba, babanın babası ...) varsa kardeşler mirastan mahrum kalacakları gibi iki yönden kan bağına sahip ana baba bir kardeşler varken de baba bir kardeşler mirasçı olamazlar. Ana baba bir veya baba bir kız kardeşler ise asabe yahut ashâb-ı ferâiz olarak mirasa hak ka-